

РОЗДІЛ 2 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 364(477):369.041

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.6.15>

Лариса ГОЛОВІНА

аспірантка кафедри менеджменту, Донбаська державна машинобудівна академія, вулиця Академічна, 72, м. Краматорськ, Донецька область, Україна, 84300

ORCID: 0000-0001-6654-3364

Бібліографічний опис статті: Головіна, Л. (2021). Сучасні тренди організації соціального забезпечення населення України: аналітичний аспект. *Ввічливість. Humanitas*, 6, 105–113, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.6.15>

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ: АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Окреслення сучасних трендів організації соціального забезпечення населення України відбулося на засадах узагальнення науково-методичного базису вітчизняних та зарубіжних учених із використанням офіційних даних Державної служби статистики України, Міністерства соціальної політики України, Державної казначейської служби України, Центру громадської експертизи. У статті наведено результати аналізу темпів зростання державних витрат на соціальний захист та соціальне забезпечення населення. Проаналізовано структуру видатків зведеного бюджету України, динаміку кількості пенсіонерів усіх категорій у регіональному розрізі за період 2010–2020 рр. За результатами аналізу встановлено, що в Україні спостерігаються стійкі тенденції в організації соціального забезпечення, серед яких переважно зростаючий тренд державних витрат на соціальний захист і соціальне забезпечення населення, стійкий тренд у пенсійному забезпеченні, який характеризується витратами на соціальний захист пенсіонерів на рівні більш ніж 50% та суттєва диференціація пенсійного забезпечення по регіонах України, яка майже не змінюється протягом Усього періоду незалежності України. Встановлено, що поряд зBI стійкими трендами в організації соціального забезпечення населення України відбуваються трансформації, які визначають нові тренди. З'ясовано, що протягом аналізованого періоду відбулося уповільнення темпів зростання соціального забезпечення населення України, яке напряму пов'язане зі зміною структур видатків соціального забезпечення за 2018–2020 рр. Доведено, що зростання видатків державного бюджету на соціальний захист і соціальне забезпечення у 2020 році проти 2019 року зумовлено зміною механізму надання у 2020 році пільг та житлових субсидій та передачею повноважень Міністерству соціальної політики, що зумовило зниження міжбюджетних трансфертів.

Ключові слова: соціальне забезпечення, соціальний захист, організація соціального забезпечення, пенсія, соціальна допомога.

Larysa HOLOVINA

Postgraduate Student at the Department of Enterprise Economics, Donbas State Engineering Academy, 72 Akademichna str., Kramatorsk, Donetsk region, Ukraine, 84300

ORCID: 0000-0001-6654-3364

To cite this article: Holovina, L. (2021). Suchasni trendy orhanizatsii sotsialnoho zabezpechennia naseleennia Ukrainy: analitychnyi aspekt [Modern trends of the organization of social security of the population of Ukraine: analytical aspect]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 6, 105–113, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.6.15>

MODERN TRENDS OF THE ORGANIZATION OF SOCIAL SECURITY OF THE POPULATION OF UKRAINE: ANALYTICAL ASPECT

The definition of modern trends in the organization of social security for the population of Ukraine took place on the basis of generalizing the scientific and methodological basis of domestic and foreign scientists using official data from the State Statistics Service of Ukraine, the Ministry of Social Policy of Ukraine, the State Treasury Service of Ukraine, and the Center for Public Expertise. The article presents the results of the analysis of the growth rates of government spending on social protection and social security of the population. The structure of expenses of the consolidated budget of Ukraine, the quantitative dynamics of pensioners of all categories in the regional context for the period 2010–2020 has been analyzed. According to the results of the analysis, it was found that in Ukraine there are stable trends in the organization of social security, among which there is a predominantly growing trend in government spending on social protection and social security of the population, a stable trend in pension provision, characterized by spending on social protection of pensioners at the level of more than 50% and a significant differentiation of pension provision by regions of Ukraine, which does not change throughout the entire period of independence of Ukraine. It was found that along with stable trends, transformations are taking place in the organization of social security of the population, which determine new trends. It was determined that during the analyzed period there was a slowdown in the growth rate of social security for the population of Ukraine, which is directly related to the change in the structure of social security expenditures for 2018–2020. It is proved that the growth of state budget expenditures on social protection and social security in 2020 compared to 2019 is due to a change in the mechanism for providing benefits and housing subsidies in 2020 and the transfer of powers to the Ministry of Social Policy, which led to a decrease in interbudgetary transfers.

Key words: social security, social protection, organization of social security, pension, social assistance, protection, legal knowledge, skills, abilities, educational process.

Актуальність проблеми. В епоху різких змін політичної, економічної, соціокультурної ситуації у світі відбулися значні трансформації життєвих умов усіх верств населення різних країн. Демократизація та ринкова економіка у зв'язку з цим відіграли істотну роль у процесі становлення соціальної політики сучасної української держави. За станом соціальних проблем громадян робляться висновки про спрямованість та ефективність проведених реформ. Однак у реалізації реформ, незважаючи на значні зусилля органів державної влади, а також громадськості, з низки причин соціальні питання залишаються невирішеними, що негативно позначається на якості життя і супроводжується різкою соціальною диференціацією суспільства.

Незважаючи на позитивні результати в державній соціальній політиці останнього десятиріччя, що привели до певного підвищення рівня життя українців, більшість громадян, згідно з офіційною статистикою та емпіричним дослідженням різних авторів, перебувають за межею бідності та потребують соціального захисту. Крім того, низка реалізованих в Україні реформ викликає негативну реакцію у суспільстві, пов'язану з недовірою населення до політичної влади та низьким рівнем ефективності інституту соціального захисту населення від ризиків, що стало особливо помітним в умовах російської агресії, пандемії COVID-19, глобального переходу до

концепції сталого розвитку тощо. Все це дає змогу стверджувати про актуальність та своєчасність вибраного напряму дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх десятиліть було проведено чимало досліджень щодо соціальної політики сучасних держав, у тому числі проблеми соціального захисту населення. Незважаючи на це, питання організації соціального забезпечення залишається дискусійним як із теоретико-методичного, так і з практичного погляду.

Серед численних робіт зарубіжних авторів, присвячених проблематиці формування соціальної держави, соціальної політики, соціального забезпечення тощо, найбільшу цінність, на наш погляд, становлять праці Х. Віленські, Г. Еспінг-Андерсена, І. Клейсена, М. Хілла, А. Хейденхаймера, Х. Хекло, які стали фундаментальною основою теперішніх досліджень та дозволили закласти кілька концептуальних блоків сучасної організації соціального забезпечення різних країн.

Дослідження Дж. Місра, Танг Нах Нг, А. Хікса складають науковий базис з огляду на політичні фактори формування соціальної держави. Здобутки Д. Істона, Х. Лінца, М. Догана, С. Ліпсета забезпечили формування методологічних основ оцінки впливу соціально-економічного розвитку на політичну систему держави.

В Україні вирішенням питань соціального забезпечення населення займається не одна

науково-дослідна установа НАНУ. Так, зокрема, в Інституті демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи науковцями Л. Головка, О. Дяконенко, В. Жаховською, Т. Заяць, В. Звонар, Т. Кравцовою, Г. Краєвською, Е. Лібановою, Е. Макаровою, Т. Нечитайло, О. Петуховою, І. Терон та іншими проведено цілу низку досліджень, у результаті яких розкрито методологічні та методичні засади дослідження процесів розвитку поселень в умовах адміністративно-територіальної реформи (децентралізації) (Людський розвиток в Україні, 2020).

О. Васильєвим, Ю. Когатько, Ю. Клименко, С. Поляковою, А. Реут, В. Шишкіним наведено результати суб'єктивної оцінки ступеня впливу соціальної допомоги на рівень добробуту домогосподарств; рівня задоволеності якістю відповідної державної програми соціальної допомоги; розподілу за основними причинами незадоволеності; наведено оцінку ступеня адресної соціальної допомоги, її відповідності реальним потребам населення (Оцінка ефективності програм соціальної підтримки за даними спеціального опитування населення, 2020).

У дослідженнях Е. Бойченко, Н. Васильчук, І. Заблудської, І. Попової, О. Тхора та інших (Інститут економіко-правових досліджень ім. В.К. Мамутова НАНУ) в межах проведення сегментації регіональних ринків праці окреслено ключові тенденції у соціальному забезпеченні, запропоновано тріаду регулювання проблемних сегментів, на основі якої побудовано модель організаційного забезпечення з виділенням блоків коригування вихідних даних (Васильчук, 2012).

Незважаючи на значний доробок сучасної науки, завжди існує необхідність у відстеженні змін, що відбуваються у суспільстві та економіці, оскільки соціально-економічна система функціонує під впливом постійної дії факторів, які змінюються, трансформуються, породжуючи тим самим нові виклики, останні у свою чергу потребують принципово нових підходів до вирішення традиційних проблем.

Отже, з огляду на сказане, **мета статті** полягає у встановленні сучасних трендів організації соціального забезпечення населення України на засадах статистичного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У дослідженнях Л. Черенко зазначається, що система соціального захисту

в країнах пострадянського простору була спрямована на надання допомоги та послуг людям похилого віку, інвалідам і сім'ям із дітьми. Ця система була побудована за принципом «страхування без внесків». Фінансові ресурси формувалися з допомогою платежів підприємств та коштів державного бюджету (Черенко, 2021).

Аналіз наукового доробку Л. Черенко, С. Полякової, В. Шишкіна, В. Заяць, Ю. Когатько, О. Васильєва, А. Реута, Ю. Клименко дозволив встановити, що після проголошення незалежності в Україні почала запроваджуватися система соціального страхування на засадах обов'язкових страхових внесків. Завдяки чому відбулося відокремлення державних соціальних фондів від державного бюджету, що суттєво покращило соціальний захист та сприяло підвищенню ролі роботодавців і працівників (Оцінка ефективності програм соціальної підтримки за даними спеціального опитування населення, 2020).

Сучасна структура соціального забезпечення в Україні складається з декількох частин та має такий вигляд (рис. 1).

Згідно з офіційними статистичними даними, соціальний захист та соціальне забезпечення протягом останніх десяти років становлять найбільшу питому вагу у структурі видатків зведеного бюджету України та мають позитивну динаміку (рис. 2). Так, загальний обсяг фінансування за цією видатковою статтею значно перевищує видатки на охорону здоров'я, освіту та економічну діяльність, причому з кожним роком спостерігається збільшення соціального забезпечення (пенсії, допомоги, стипендії) в середньому на 13,6% (рис. 3) (Статистичний збірник «Соціальний захист населення України», 2010, 2020).

Наведена на рис. 2 динаміка свідчить про переважно зростаючий тренд державних витрат на соціальний захист та соціальне забезпечення населення за десятирічний період. Однак у 2014 році спостерігається негативний тренд (-4,86). Така тенденція пов'язана не скільки зі скороченням державних витрат на соціальний захист та соціальне забезпечення населення, скільки зі збільшенням навантаження на бюджет та додаткові соціальні виплати у зв'язку з подіями, пов'язаними з Російською агресією на Сході України.

Рис. 1. Структура соціального забезпечення в Україні

Джерело: складено автором за даними (Аналітичний звіт, 2010)

З метою організації соціальної підтримки внутрішньо переміщеним сім'ям (особам) у жовтні 2014 року Урядом було прийнято постанову № 505 «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг», згідно з якою на період 2014–2019 рр. Міністерством соціальної політики додатково було закладено видатки в обсязі 16,1 млрд грн, у тому числі у 2019 році – 3042,6 млн гривень. Міністерство соціальної політики.

Крім того, протягом аналізованого періоду встановлено уповільнення темпів зростання соціального забезпечення населення України. Так, за період 2018–2020 рр. середнє значення приросту соціального забезпечення становило 6,67%, тоді як протягом 2015–2017 рр. воно дорівнювало 26,28%, тобто відбулося уповільнення на 76,4%. Таке уповільнення напряму пов'язане із зміною структур видатків соціального забезпечення за 2018–2020 рр. (рис. 3).

Згідно з офіційними даними Державної казначейської служби України у 2020 році скороти-

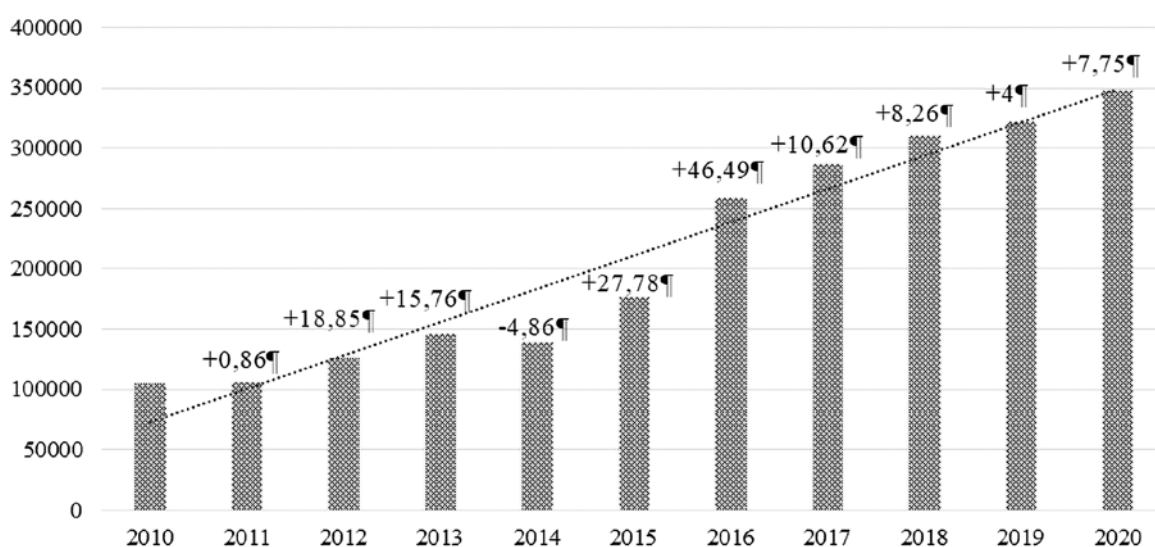
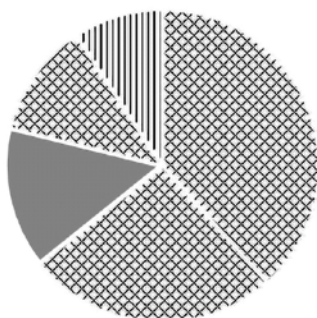

Рис. 2. Темпи зростання державних витрат на соціальний захист та соціальне забезпечення населення за період 2010–2020 рр., млн грн

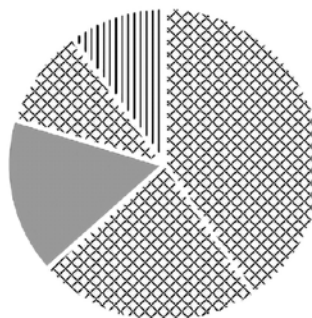
Джерело: складено автором за даними (Статистичний збірник «Соціальний захист населення України у 2020 році», 2021)

Питома вага видатків зведеного бюджету 2019 рік, %

соціальний захист та соціальне забезпечення (29,4%), освіта (19,8%), громадський порядок, безпека та судова влада (11,2%), охорона здоров'я (9,1%), оборона (7,1%)

Питома вага видатків зведеного бюджету 2020, %

соціальний захист та соціальне забезпечення (33,4%), міжбюджетні трансферти (19%), охорона здоров'я (17,4%), громадський порядок, безпека та судова влада (13,4%), оборона (8,5%), обслуговування боргу 8,3%

Рис. 3. Питома вага соціального захисту та соціального забезпечення у структурі видатків зведеного бюджету України, %

Джерело: складено автором за даними (ДКСУ, 2020)

лися видатки на освіту порівняно із 2019 роком. Зокрема, за функціональною класифікацією статей видатків за цей же період встановлено скорочення видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення за зведеним бюджетом на 51,1 млрд грн. (5,4%), і навпаки, зростання на 48,3 млрд грн., що дорівнює 59,5% за державним бюджетом (ДКСУ, 2020).

Зростання видатків державного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2020 році проти 2019 року зумовлено насамперед зміною механізму надання у 2020 році пільг та житлових субсидій. Так, якщо у 2019 році видатки здійснювалися за рахунок субвенцій із державного бюджету місцевим бюджетам, то у 2020 році ці повноваження було передано Міністерству соціальної політики, що посприятило зниженню міжбюджетних трансфертів.

Варто відзначити, що соціальні виплати та послуги, що фінансуються з державного бюджету, включають такі види державних соціальних програм, як: соціальна допомога (допомога сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам); пільги (ветеранам війни, ветеранам праці, які постраждали від Чорнобильської катастрофи, для окремих професій); житлові субсидії (на оплату житлово-комунальних послуг та газу)

та соціальні послуги (переважно для одиноких інвалідів) (Оцінка ефективності програм соціальної підтримки за даними спеціального опитування населення, 2020).

Так, наприклад у 2019 році субвенція на виплату допомог сім'ям із дітьми, малозабезпеченим сім'ям та дітям інвалідам та субвенція на виплату допомог дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, були включені до складу бюджетної програми за КПКВК кодом 2501030 «Виплата деяких видів допомог, компенсацій, грошового забезпечення та оплата послуг окремим категоріям населення» (ДКСУ, 2020).

Крім того, встановлено, що зниження видатків зведеного бюджету за функцією «Соціальний захист та соціальне забезпечення» зумовлене аномально «теплою зимою». Цей факт привів до суттєвої економії коштів за бюджетною програмою КПКВК з кодом 2501230 «Виплата пільг і житлових субсидій громадянам на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу у грошовій формі». Так, наприклад, у 2019 році за субвенцією на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг було використано 12,6 млрд грн, а у 2020 році з 13,1 млрд грн

запланованих коштів фактично використали лише 8,6 млрд грн, що майже вдвічі менше планового показника (ДКСУ, 2020).

Крім того, аналіз структури видатків зведеного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення дозволив зробити висновок, що починаючи з 2000 року найбільшу частину видатків становили витрати на соціальний захист пенсіонерів (більше ніж 50%) (Оцінка ефективності програм соціальної підтримки за даними спеціального опитування населення, 2020).

Такий тренд пояснюється збільшенням кількості людей пенсійного віку (старінням населення) і низьким пенсійним віком, який до початку пенсійної реформи 2011 року становив для жінок 55 років, а для чоловіків – 60, що зумовило велику кількість людей, старших за працездатний вік, а також наявність значної кількості пільг для пенсіонерів (наприклад, усі пенсіонери мають право на безкоштовний проїзд у громадському міському та приміському транспорті), спричинивши тим самим диспропорцію працюючих та пільговиків. Так, станом на 2010 рік на 88 пенсіонерів припадало 100 осіб працюючих, що сплачували пенсійні внески, у співвідношенні 13,7 млн пенсіонерів до 14,4 млн працюючих громадян (Васильчук, 2012).

Зазначений тренд сприяв проведенню пенсійної реформи, в результаті якої було внесено зміни до 22 законодавчих актів, на засадах чого відбулося підвищення пенсійного віку для

жінок до 60 років, страхового стажу до 30 років для жінок і до 35 – для чоловіків; зокрема, пенсійний вік чоловіків-держслужбовців підвищено до 62 років. Завдяки цій реформі в Україні встановлено максимальний розмір пенсій на рівні 10 прожиткових мінімумів для осіб, які втратили працездатність; зменшено заробітну плату для нарахування пенсій для держслужбовців з 90% до 80% (Васильчук, 2012).

Завдяки зазначеній реформі починаючи з 2015 року кількість пенсіонерів, що отримували соціальні виплати, почала скорочуватися (рис. 4).

Незважаючи на чисельне скорочення людей пенсійного віку, пенсійне забезпечення залишається найвагомішою статтею витрат у структурі соціального забезпечення та становить лівову частину видатків зведеного бюджету України.

Аналіз попередніх досліджень різних авторів та офіційної інформації профільних Міністерств і відомств дозволив встановити суттєву диференціацію пенсійного забезпечення по регіонах України (рис. 5), яка спостерігається на протязі всього періоду незалежності України. Так, у 2010 році найнижчий рівень середньої призначеної місячної пенсії спостерігався у Волинській, Закарпатській, Тернопільській, Чернівецькій областях (від 100 до 250 грн). Подібна тенденція відзначалася і у 2015 році. Серед регіонів-аутсайдерів за рівнем пенсійного забезпечення

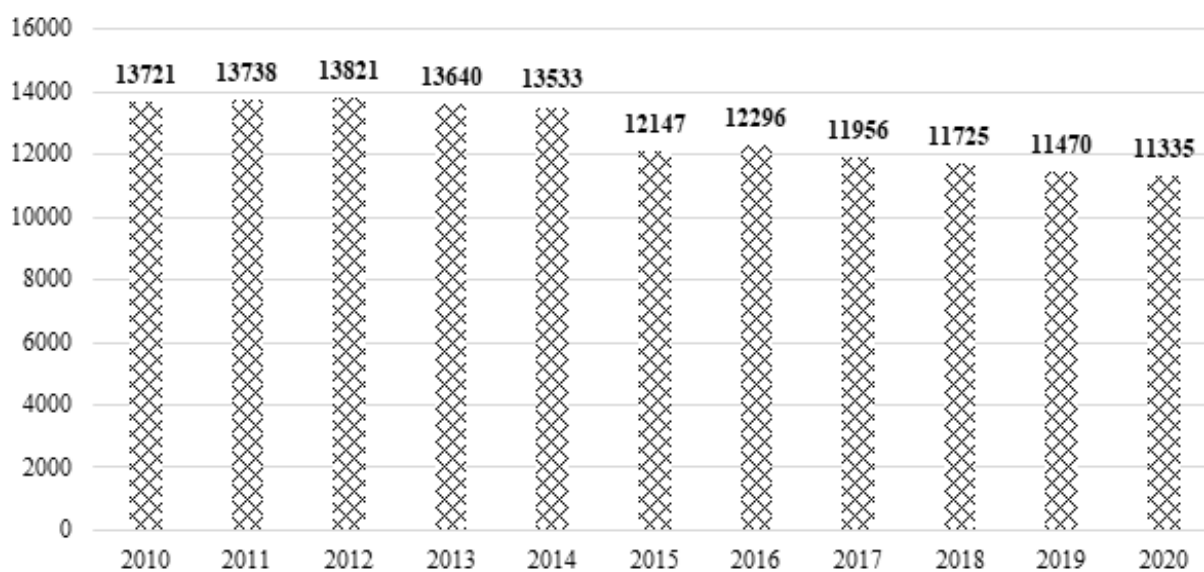

Рис. 4. Динаміка кількості пенсіонерів усіх категорій за період 2010–2020 рр., тис. осіб

Джерело: складено автором за даними (Статистичний збірник «Соціальний захист населення України», 2010–2021)

знаходилися: Вінницький, Волинський, Закарпатський, Тернопільський, Хмельницький, Чернівецький. Не змінилася ситуація протягом наступних п'яти років (рис. 5).

Картографічні дані свідчать про те, що за період 2020–2021 рр. найнижчий середній розмір призначеної місячної пенсії (від 2500 до 3000 тис. грн) припав на сім регіонів, серед яких: Вінницький, Волинський, Закарпатський, Тернопільський, Хмельницький, Чернівецький.

Стійка тенденція спостерігається і з найвищими пенсіями, які починаючи з 2010 року припадають на промислові регіони: Луганський, Донецький та м. Київ. У 2021 році тренд не змінився. Згідно з офіційними статистичними даними, найвищий середній рівень пенсій (більше 4000 тис. грн) припадає на Донецьку область (4516,53 тис. грн), Луганську область (4201,57 тис. грн) та м. Київ (4769,60 тис. грн).

Коливання середнього рівня пенсій відбуваються за іншими областями, однак вони

також незначні і мають досить стійку тенденцію, яка зберігається за весь аналізований період 2010–2020 рр.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, за результатами проведеного дослідження встановлено, що в організації соціального забезпечення населення України існують стійкі та нестійкі тренди, серед яких виділені: 1) стійка тенденція зростання соціального забезпечення населення протягом всього аналізованого періоду (2010–2020 рр.); 2) стійкий тренд у пенсійному забезпеченні, який характеризується витратами на соціальний захист пенсіонерів на рівні більше ніж 50%; 3) стійкий тренд диференціації пенсійного забезпечення по регіонах України. Поряд із стійкими тенденціями в організації соціального забезпечення населення України встановлено трансформації, які визначають нові тренди, такі як: 1) уповільнення темпів зростання соціального забезпечення населення України, яке напряму пов'язане із зміною структури

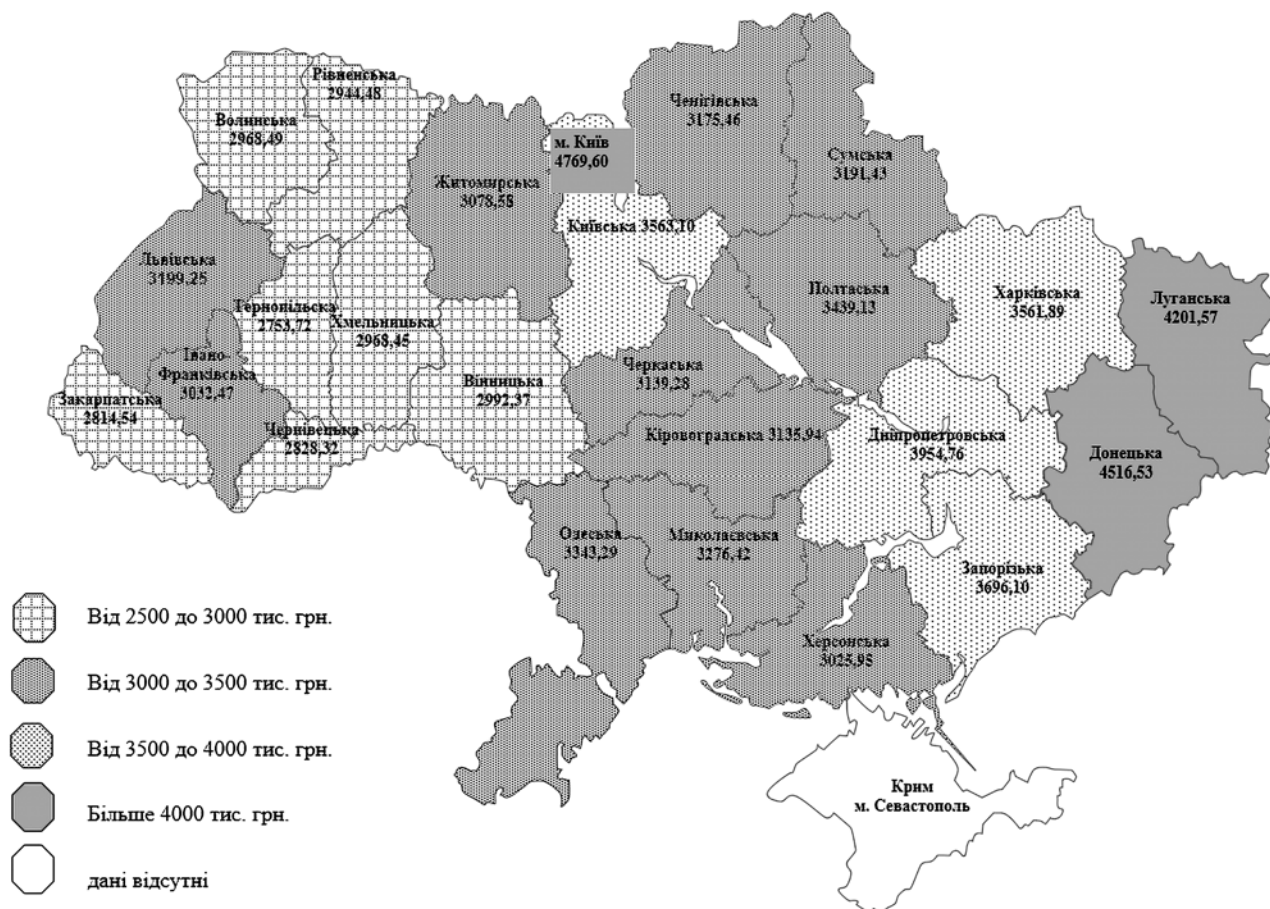

Рис. 5. Середній розмір призначеної місячної пенсії за регіонами у 2020 році, тис. грн

Джерело: складено автором за даними (Статистичний збірник «Соціальний захист населення України», 2021)

видатків соціального забезпечення за 2018–2020 рр. 2) зниження міжбюджетних трансфертів за рахунок зміни механізму надання у 2020 році пільг та житлових субсидій та передачі повноважень Міністерству соціальної політики.

Представлені до розгляду результати сприяють виокремленню проблем і перспектив організації соціального забезпечення населення України та формують підґрунтя для розроблення дієвого науково-методичного забезпечення його регулювання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аналітичний звіт Центру громадської експертизи «Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні: реальний стан та перспективи реформування» URL: https://www.irf.ua/files/ukr/programs_law_areas_publ_2028_ua_law.pdf
2. Державна казначейська служба України. Інформація про стан виконання Зведеного та Державного бюджетів України за 2019–2020 рр. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-2019-rik>
3. Людський розвиток в Україні: пріоритети розвитку сільських поселень у контексті децентралізації управління / Е.М. Лібанова та ін ; за ред. Е.М. Лібанової; відп. за вип. О.В. Макарова, Т.А. Заяць. Київ : Академперіодика, 2020. 354 с.
4. Міністерство соціальної політики України. Внутрішньо переміщені особи URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>
5. Модель рівня життя в умовах соціально-економічної нестабільності: монографія / Л.М. Черенько та ін. Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2021. 423 с.
6. Оцінка ефективності програм соціальної підтримки за даними спеціального опитування населення / Черенько Л.М. та ін. Електронне видання. Київ, 2020. Об'єм даних 805 КБ.
7. Постанова КМУ № 505 від 1 жовтня 2014 року «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/505-2014-%D0%BF#Text>
8. Сегментація регіонального ринку праці: монографія / І.В. Заблудська та ін. Луганськ : «Ноулідж», 2012. 200 с.
9. Соціальний захист населення України у 2010 році : статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2011. 123 с.
10. Соціальний захист населення України у 2017 році : статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2018. 122 с.
11. Соціальний захист населення України у 2018 році : статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2019. 122 с.
12. Соціальний захист населення України у 2019 році : статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2020. 116 с.
13. Соціальний захист населення України у 2020 році : статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2021. 122 с.

REFERENCES:

1. Analytichniy zvit Tsentru hromadskoi ekspertzy «Systema sotsialnoho zakhystu ta sotsialnoho zabezpechennia v Ukraini: realnyi stan ta perspektyvy reformuvannia» [The system of social protection and social security in Ukraine: the real situation and prospects for reform]. (n.d.). expertise.org.ua. Retrieved from https://www.irf.ua/files/ukr/programs_law_areas_publ_2028_ua_law.pdf [in Ukrainian].
2. Derzhavna kaznacheiska sluzhba Ukrainy. Informatsiia pro stan vykonannia Zvedenoho ta Derzhavnogo biudzhativ Ukrainy za 2019–2020 rr. [Information on the state of execution of the Consolidated and State Budgets of Ukraine for 2019–2020]. (n.d.). treasury.gov.ua. Retrieved from <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-2019-rik>. [in Ukrainian].
3. Libanova, E.M. (Eds.). (2020) Liudskiy rozvytok v Ukraini: priorytety rozvytku silskykh poselen u konteksti detsentralizatsii upravlinnia [Human development in Ukraine: priorities for rural development in the context of decentralization]. Kyiv : Akadempriodyka. [in Ukrainian].
4. Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy. Vnutrishno peremishcheni osoby [Internally displaced persons]. (n.d.). msp.gov.ua. Retrieved from <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html> [in Ukrainian].

5. Cherenko, L.M. et al. (2021) Model rivnia zhyttia v umovakh sotsialno-ekonomichnoi nestabilnosti [The standard of living in conditions of socio-economic instability]. Kyiv : Instytut demohrafii ta sotsialnykh doslidzhen imeni M.V. Ptukhy NAN Ukrainy. [in Ukrainian].

6. Cherenko, L.M. et al. (2020) Otsinka efektyvnosti prohram sotsialnoi pidtrymky za danymy spetsialnogo opytuvannia naseleennia [Evaluation of the effectiveness of social support programs according to a special population survey]. Kyiv : Elektronne vydannia. [in Ukrainian].

7. Postanova KМУ № 505 vid 1 zhovtnia 2014 roku «Pro nadannia shchomisiachnoi adresnoi dopomohy vnutrishno peremishchenym osobam dlia pokryttia vytrat na prozhyvannia, v tomu chysli na oplatu zhytlovo-komunalnykh posluh» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On the provision of monthly targeted assistance to internally displaced persons to cover living expenses, including the payment of housing and communal services»]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/505-2014-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

8. Zablodska, I.V., Popova, I.V., Vasylichuk, N.O. & Tkhor, O.S. (2012) Sehmentatsiia rehionalnogo rynku pratsi [Segmentation of the regional labor market]. Luhansk : «Noulydzh». [in Ukrainian].

9. Senyk, I.V. (Eds.). (2011) Statystychnyi zbirnyk «Sotsialnyi zakhyst naseleennia Ukrainy u 2010 rotsi» [Statistical collection «Social protection of the population of Ukraine in 2010»]. Kyiv : Derzhkomstat Ukrainy [in Ukrainian].

10. Senyk, I.V. (Eds.). (2018) Statystychnyi zbirnyk «Sotsialnyi zakhyst naseleennia Ukrainy u 2017 rotsi» [Statistical collection «Social protection of the population of Ukraine in 2017»]. Kyiv : Derzhkomstat Ukrainy [in Ukrainian].

11. Senyk, I.V. (Eds.). (2019) Statystychnyi zbirnyk «Sotsialnyi zakhyst naseleennia Ukrainy u 2018 rotsi» [Statistical collection «Social protection of the population of Ukraine in 2018»]. Kyiv : Derzhkomstat Ukrainy [in Ukrainian].

12. Senyk, I.V. (Eds.). (2020) Statystychnyi zbirnyk «Sotsialnyi zakhyst naseleennia Ukrainy u 2019 rotsi» [Statistical collection «Social protection of the population of Ukraine in 2019»]. Kyiv : Derzhkomstat Ukrainy [in Ukrainian].

13. Senyk, I.V. (Eds.). (2021) Statystychnyi zbirnyk «Sotsialnyi zakhyst naseleennia Ukrainy u 2020 rotsi» [Statistical collection «Social protection of the population of Ukraine in 2020»]. Kyiv : Derzhkomstat Ukrainy [in Ukrainian].